

Meertalige kinderen met taalproblemen

Adviezen aan en begeleiding van ouders

N. Çavuş-Nunes, M.M.R. Julien

Onze motivatie om dit artikel te schrijven, is ontstaan uit bezorgdheid over de veelal onvoldoende gefundeerde en vaak niet haalbare adviezen die ouders van meertalige kinderen krijgen over het gebruik van de verschillende talen. Als logopedisten en als moeder van meertalige kinderen vinden wij het belangrijk om onze mening over dit onderwerp met collega's te delen.

Als deskundige in spraak- en taalontwikkeling krijgt een logopedist regelmatig met meertalige kinderen met spraak- en taalproblemen te maken. Naast het begeleiden van deze kinderen heeft de logopedist een taak in het adviseren van de ouders met vragen over meertaligheid. De adviezen en antwoorden van de logopedist moeten niet alleen berusten op kennis opgedaan in de praktijk maar ook op informatie die uit wetenschappelijk onderzoek voortvloeit.

In dit artikel worden allereerst twee soorten meertaligheid naast elkaar gezet waarvan de normale ontwikkeling wordt beschreven. Er wordt stilgestaan bij de gezinssituaties en sociale aspecten die de meertalige opvoeding beïnvloeden. Vervolgens maken wij enkele kanttekeningen bij de adviserings-taak van de logopedist over meertalig opvoeden. Tenslotte wordt kort ingegaan op de indirecte behandeling van kinderen met een taalstoornis.

Soorten meertaligheid en aspecten die de meertalige ontwikkeling beïnvloeden

Er zijn twee soorten meertaligheid te onderscheiden, namelijk de *simultane* meertalige ontwikkeling en de *successieve* meertalige ontwikkeling. We spreken over *simultane* meertalige ontwikkeling of wel meertalige eerstetaalverwerving, wanneer kinderen twee of meer talen vanaf de geboorte verwerven (alle talen worden vóór het eerste levensjaar aangeboden). Bij *successieve* meertalige ontwikkeling is er sprake van een verwerving van aanvankelijk één taal waarna later een tweede en eventueel een derde taal wordt verworven.

Simultane meertalige ontwikkeling

Bij simultane meertalige ontwikkeling doorlopen kinderen in beide talen een ontwikkelingsproces dat sterk overeenkomt met het ontwikkelingsproces van de ééntalige kinderen die de afzonderlijke taal verwerven (De Houwer, 1998). Dit geldt overigens alleen als de kwaliteit en de kwantiteit van de blootstel-

ling aan beide talen voldoende is.

Een veel voorkomend idee is dat meertalige kinderen, ten opzichte van ééntaligen, achterlopen in hun taalontwikkeling. Er is geen evidentie dat dit het geval is. Bij de meeste meertalige kinderen zal er echter wel een periode zijn waarbij de twee talen door elkaar worden gebruikt. Dit komt voor in de vroege fase van de taalverwerving (Cummins, 2001).

Kinderen die beide talen vanaf de geboorte leren, spreken hun eerste woorden ongeveer rond dezelfde leeftijd als ééntaligen. De fonologische ontwikkeling van beide talen vertoont ook grote overeenkomsten met die van de ééntaligen (Schnitzer & Krasinski, 1996). Wat betreft de morfosyntactische ontwikkeling blijken deze kinderen dezelfde soort fouten te maken op hetzelfde tijdstip binnen het ontwikkelingsverloop als ééntaligen en produceren ze gelijksoortige constructies op vergelijkbare leeftijden. Verder blijken tweetalige kinderen die een simultane meertalige ontwikkeling doorlopen in elke taal een even grote woordenschat te kunnen ontwikkelen als ééntaligen (Pearson et al., 1993). Bij een normale ontwikkeling is de totale woordenschat (van beide talen opgeteld) bij kinderen tot drie jaar even groot als bij ééntaligen.

Successieve meertalige ontwikkeling

Bij successieve meertalige ontwikkeling verloopt de ontwikkeling van de eerste taal als die van ééntalige kinderen. De ontwikkeling van de tweede taal verloopt gedeeltelijk anders. De brabbelfase wordt bijvoorbeeld overgeslagen. Successief tweetalige kinderen gebruiken in hun tweede taal vanaf het begin al twee- of meerwoordzinnen en ze leren formuleachtige uitingen als een geheel, bijvoorbeeld 'kweetutniet' (ik weet het niet). Verder kan kennis die is opgedaan tijdens het leren van de eerste taal toegepast worden. Kinderen die in Nederland op een peuterspeelzaal of basisschool voor het eerst in aanraking komen met het Nederlands kunnen aanvankelijk geen Nederlands spreken. Hoe snel de kinderen daadwerkelijk woordjes en zinnetjes in het Nederlands zullen zeggen, varieert sterk van kind tot kind. Sommige kinderen zullen aanvankelijk gedurende een periode niet in de tweede taal spreken; dit wordt de 'silent period' genoemd (Ervin-Tripp, 1974). Deze kinderen nemen in deze periode de nieuwe taal in zich op. Er wordt aangenomen dat deze stille periode wel een jaar kan duren. Het taalbegrip groeit in deze periode wel merkbaar en er is ook sprake van non-verbale communicatie; bijvoorbeeld het kind knikt 'ja' of schudt 'nee' op gesloten vragen die hij/zij begrijpt.

Voor een succesvolle meertalige ontwikkeling is het belangrijk dat kinderen zich veilig voelen bij het leren van de talen, bijvoorbeeld wanneer ze voor het eerst in aanraking komen met de tweede taal en een stille periode doormaken. Als beide talen een hoge status hebben, is de kans op een succesvolle meertalige ontwikkeling groter dan als een of beide (een) minderheidsta(a)l(en) is of zijn. Minderheidstalen als Turks en

Marokkaans hebben echter een lager status in Nederland; daarom is het belangrijk om deze kinderen te laten merken dat hun taal ook waardevol is (Van Gelder, Visser, 2005).

Cognitieve strategieën

Verschillende cognitieve strategieën zoals transfer en linguïstische en semantische simplificatie treden op (Ellis, 1985). Transfer is het gebruiken van vormen uit de moedertaal in de tweede taal. Zo wordt bijvoorbeeld meervoud *s* in het Engels met succes in het Nederlands toegepast. Zo zeggen kinderen 'appels' niet per se omdat zij de regels van het Nederlands kennen, maar omdat dat de vorm is die zij uit het Engels kennen en die toevallig overeenkomt met een van de Nederlandse regels voor meervoud. Linguïstische simplificatie is het weglaten van grammaticale vormen en affixen. Bijvoorbeeld 'hij een auto kopen', waarbij het hulpwerkwoord weggelaten wordt. Semantische simplificatie is het weglaten van bepaalde semantische elementen die de luisteraar uit de context kan herleiden, bijvoorbeeld 'slaan' in plaats van 'hij slaat mij'.

BIJ DE MEESTE MEERTALIGE KINDEREN ZAL ER ECHTER WEL EEN PERIODE ZIJN WAARBIJ DE TWEE TALen DOOR ELKAAR WORDEN GEBRUIKT

Interferentiefouten (ook negatieve transfer genoemd) zijn misschien de meeste herkenbare van die cognitieve strategieën. We spreken van interferentiefouten wanneer er een kenmerk of taalkundige regel van de ene taal ten onrechte wordt toegepast op de andere taal, bijvoorbeeld:

1. fonologische interferentiefouten, zoals Chinese kinderen in het Nederlands de /r/ als /l/ uitspreken.
2. syntactische interferentiefouten, bijvoorbeeld 'Ik morgen naar Amsterdam gaan'. Deze fout wordt vaak door Turkssprekende kinderen gemaakt omdat het werkwoord in het Turks veelal aan het eind van de zin wordt geplaatst.

Interferentiefouten komen ook voor in de taaluitingen van kinderen die een simultane tweetalige ontwikkeling doormaken, maar in veel mindere mate (De Houwer, 1998).

Wanneer successief meertalige kinderen op school voor het eerst met het Nederlands in aanraking komen en deze taal steeds meer gaan gebruiken, kan er taalverlies in de eerste taal en taaldominantie van de tweede taal optreden. Het aanbod van de thuistaal wordt relatief minder in vergelijking met de periode vóór de aanvang van onderwijs omdat de kinderen een

groot deel van de tijd op school doorbrengen en ook met leeftijdgenootjes doorgaans Nederlands spreken. Kinderen uit verschillende etnische groepen, met verschillende moedertalen, praten met elkaar in het Nederlands dat als 'lingua franca' fungeert.

In de praktijk is een constante gelijkwaardige beheersing van de twee talen moeilijk. Begrippen in het schooldomein (Cognitief Abstracte Taalvaardigheid) worden op school alleen in het Nederlands aangeboden en veel ouders zijn niet in staat

per gezin. Dit is afhankelijk van waar de ouders vandaan komen en van hoe lang ze in Nederland zijn. Dit zijn waarschijnlijk de meest voorkomende combinaties in Nederland:

- beide ouders komen uit hetzelfde land en spreken dezelfde taal,
- beide ouders komen uit hetzelfde land en spreken meerdere talen die ze allebei beheersen en dagelijks gebruiken,
- beide ouders komen uit hetzelfde land maar ieder spreekt een andere taal.

DAT en CAT

Er bestaan twee soorten taalvaardigheid; namelijk DAT (Dagelijkse Algemene Taalvaardigheid) en CAT (Cognitief Abstracte Taalvaardigheid; Cummins & Swain 1986). De DAT verwijst naar taalgebruik dat nodig is voor de dagelijkse omgang. DAT is over het algemeen zeer concreet en weinig gecompliceerd taalgebruik dat voornamelijk plaatsvindt in een contextgebonden communicatie. CAT is taalvaardigheid die nodig is om moeilijke en cognitief veeleisende boodschappen over te brengen, bijvoorbeeld het geven van voldoende achtergrond informatie aan de luisteraar zodat die een boodschap kan begrijpen of het correct kunnen structureren van een gesproken tekst.

Om een goede CAT te kunnen ontwikkelen moet de DAT in de moedertaal tot een bepaald niveau ontwikkeld zijn (Appel, 1994). Er wordt aangenomen dat de DAT betrekkelijk taalafhankelijk is en wanneer deze in de moedertaal ontwikkeld is, toegepast kan worden in de tweede taal. De ontwikkeling van de eerste taal is onder andere om deze reden belangrijk. Onderwijs in eigen taal zou hierdoor een positief effect hebben op het leren van de tweede taal (Appel, 1994); helaas is het Onderwijs Allochtone Levende Talen (OALT) in het basisonderwijs per 2004 opgeheven.

om die begrippen in de moedertaal aan hun kinderen te leren.

Factoren die van invloed zijn op meertalig opvoeden

Onze indruk is dat slechts een deel van de ouders bewust keuzes maakt in de (meertalige) taalontwikkeling van hun kinderen. De manier waarop mensen hun kinderen meertalig opvoeden, varieert enorm en is afhankelijk van een aantal factoren, te weten:

1. de afkomst van de ouders en de taalcombinaties binnen ieder gezin;
2. de wensen van de ouders (en vaak ook van de grootouders) en de kinderen;
3. de beschikbare middelen en kennis.

De afkomst van de ouders en de taalcombinaties binnen ieder gezin

Welke taal of talen thuis wordt of worden gesproken, verschilt

EEN ALGEMEEN PATROON IS DAT KINDEREN VORKEUR HEBBEN VOOR DE TAAL VAN LEEFTIJDGENOTEN

Een groot deel van de kinderen die logopedisten onderzoeken en behandelen, groeit in één van deze gezinnen op. Hoe goed kinderen de thuistaal (thuisstalen) zullen beheersen, zal per kind verschillen. Ieder kind zal, afhankelijk van het taalaanbod in de eigen situatie, in de thuistaal (talen) verschillende niveaus van spreken, begrijpen, lezen en schrijven bereiken. Veel kinderen zullen eenvoudige gesprekken in de moedertaal begrijpen, andere kinderen zullen in staat zijn om zelf deel te nemen aan eenvoudige gesprekken en een andere groep kinderen zal deel kunnen nemen in meer ingewikkelde gesprekken. Een kleine groep kinderen zal zelfs leren lezen in de moedertaal en ook hier zal het leesniveau per kind verschillen.

Wensen van ouders en kinderen

Iedere ouder heeft, bewust of onbewust, verwachtingen over de kwaliteit van de meertaligheid van het kind, welke vaardigheden het moet verwerven en op welk niveau. Er zijn ook factoren binnen en buiten het kind zelf, zoals persoonlijkheid, het gemak waarmee het met taal omgaat en welke taal zijn vrienden spreken, die invloed hebben op de keuze voor de taal of talen die het wil spreken. Een algemeen patroon is dat kinderen voorkeur hebben voor de taal van leeftijdgenoten. Deze, overigens volledig normale situatie zorgt ervoor dat kinderen steeds meer Nederlands en steeds minder de moedertaal gaan praten wat niet bevorderend is voor het dagelijkse gebruik van die moedertaal.

Beschikbare middelen en kennis

Ouders willen soms graag dat hun kinderen zowel het Nederlands als de moedertaal/talen goed beheersen maar die wens kan niet altijd vervuld worden. Dit kan komen doordat:

- de ouders de talen, inclusief de eigen taal, onvoldoende beheersen met als gevolg dat het taalaanbod kwalitatief slecht is;

- de ouders weinig tijd met hun kind(eren) doorbrengen en/of weinig met hun kind(eren) praten;
- het doorzettingsvermogen van ouders en hun kind(eren) onvoldoende is;
- de mogelijkheid om het land van herkomst vaak en met regelmaat te bezoeken of met familieleden, bijvoorbeeld telefonisch te communiceren in de moedertaal, onvoldoende is.

Adviezen aan de ouders over meertalige opvoeding

Een logopedist moet zich van bovengenoemde factoren bewust zijn. Aan ieder gezin moet een gepast advies worden gegeven waarbij aandacht en respect voor en overleg met de ouders heel belangrijk is. De informatie in dit artikel kan daarbij houvast geven. De veelbesproken strategieën zoals 'een ouder een taal', 'minderheidstaal thuis' of 'een taal per situatie' (Montanari, 2004) kunnen niet zomaar altijd strikt toegepast worden (zie kader).

Strategieën

Enkele bekende strategieën voor het meertalig opvoeden: **Één Ouder Één Taal (OPOL One Parent One Language)**: elke ouder spreekt één taal met hun kind(eren). De gedachte hierachter is dat het consequent spreken van een taal door elke ouder het onderscheiden van beide talen zou bevorderen.

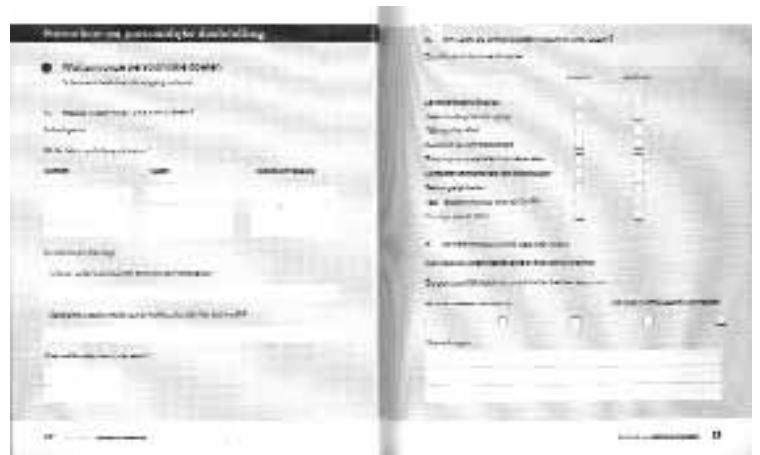
Minderheidstaal Thuis (ml@h Minority Language at Home): thuis wordt uitsluitend de minderheidstaal gesproken, bijvoorbeeld Turks in een gezin dat in Nederland woont. Het Nederlands wordt op de crèche, peuterspeelzaal, voor-school of de basisschool aangeboden

Één taal per situatie: er wordt bewust gesproken in één bepaalde taal per situatie. Bijvoorbeeld in het Engels tijdens het eten en in het Nederlands bij het naar bed gaan.

Neem het voorbeeld van een logopedist die het volgende advies geeft aan een Nederlands-Turkssprekende moeder. De moeder wil graag dat haar kind ook goed Turks leert (moeder is in Nederland geboren en het Nederlands is haar dominante taal). Het advies is: 'Wees consequent en spreek alléén Turks met uw zoon'. Moeder stemt in maar na enkele weken geeft ze aan dat ze veel moeite heeft om het advies op te volgen. Er zijn veel woorden die ze niet kent in het Turks en ze vindt het heel moeilijk om consequent Turks te praten met haar zoon. Het advies van de logopedist leidt tot een artificiële situatie. Wanneer blijkt dat een dergelijk doel niet haalbaar is, moet er met ouders verder gezocht worden naar andere mogelijkheden voor een gestructureerd taalaanbod. Gedacht kan worden aan een oppas (bijvoorbeeld een familielid) die het Turks beter beheerst. Overwogen kan worden om satellietinternet aan te

schaffen om Turkstalige televisiezenders te ontvangen (Tweenies en Teletubbies zijn bijvoorbeeld nagesynchroniseerd). Veel hangt uiteraard ook af van wat ouders hiervoor over hebben.

Voordat een logopedist ouders gaat begeleiden om de meertalige ontwikkeling van hun kind(eren) te stimuleren, moet het voor beide partijen duidelijk zijn wat de ouders en de logopedist willen en kunnen bereiken. De logopedist moet bepalen of die doelen haalbaar zijn. Een goed instrument om samen met de ouders te gebruiken, is het formulier 'formuleer uw persoonlijke doelstelling' (zie figuur 1, Montanari 2004). Met behulp van dit formulier worden de ouders aan het denken gezet over hun doelen, de randvoorwaarden in het gezin en de persoonlijkheid van ouders en hun kind(eren). Vervolgens kunnen op basis van de antwoorden van de ouders op de verschillende vragen persoonlijke doelen worden bepaald.

Figuur 1

Enkele vragen uit het formulier 'formuleer uw persoonlijke doelstelling'.

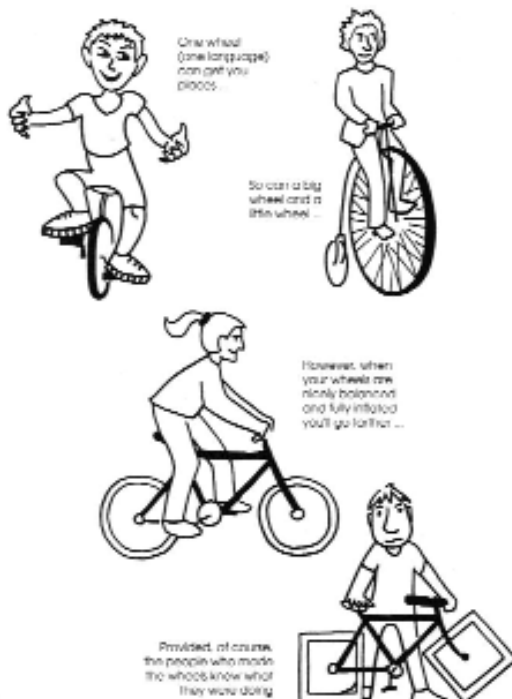
Nadat een keuze is gemaakt voor de talen en de strategie moet de logopedist deze geregeld met de ouders bespreken. Ze moeten samen kijken of de gekozen strategie werkt voor dat gezin. De praktijk is soms moeilijker dan de theorie of soms blijkt de theorie in de praktijk toch redelijk goed toepasbaar. Twee veel voorkomende oorzaken van het mislukken van de strategie worden hieronder besproken.

Het doel van de ouders was te ambitieus

Veel ouders leggen de lat te hoog. Ze willen dat hun kind(eren) in beide talen leert praten én lezen én schrijven en dat liefst zo snel mogelijk. Vooral als een kind moeite heeft om de talen te leren, is het verstandig om niet te veel, te snel te willen bereiken. Een grondige passieve kennis van de taal is voor sommige kinderen al een grote prestatie en dit is immers een goede basis voor een goede taalproductie later. Schrijven kan bijvoorbeeld uitgesteld worden.

Ouders zijn onzeker geworden over meertalig opvoeden

Ouders van kinderen met taalproblemen kunnen onzeker worden over meertalig opvoeden door het feit dat hun kind logopedie krijgt. Bekijken we bijvoorbeeld een Turks gezin waarvan de ouders zowel het Turks als het Nederlands voldoende beheersen. Zij kiezen aanvankelijk voor de minderheidstaal thuis (ml@h) methode. Thuis wordt Turks gesproken en het kind leert Nederlands op de peuterspeelzaal, die het sinds kort bezoekt. De ouders vinden het belangrijk dat hun kind beide talen leert. De taalproblemen van dit kind worden op driejarige leeftijd gesignaleerd. Er wordt met logopedie begonnen waarbij wordt gewerkt aan de Nederlandse taalontwikkeling. Thuis worden deze oefeningen doorgenomen. De ouders trekken snel hun eigen conclusie dat de Nederlandse taal belangrijker is voor hun kind dan het Turks omdat het straks op school het Nederlands nodig zal hebben. Ze stoppen met het taalaanbod in het Turks, terwijl deze taal bij hun kind op dat moment beter ontwikkeld is dan het Nederlands.

Figuur 2

Figuur 2 illustreert dat de talen die kinderen leren, instrumenten zijn om hen te helpen bij de communicatie in alledaagse situaties. Bij dit kind zouden we de beeldspraak van een fiets kunnen bedenken waarbij de twee wielen niet mooi rond zijn en één wiel (het Turkse) iets groter is dan het andere (het Nederlandse). Om goed te kunnen fietsen, moeten beide wielen rond worden gemaakt en idealiter zouden ze even groot moeten zijn. Logopedisten zijn gespecialiseerd in het 'rond en groter maken van vierkante wielen'

Behandeling van meertalige kinderen met een taalstoornis

Als kinderen taalproblemen hebben, komen zij, als het goed is, terecht bij een logopedist. In de loop van de behandeling probeert de logopedist vast te stellen of er sprake is van tijdelijke problemen in de tweede taal of van een taalstoornis. Taalstoornissen omvatten specifieke problemen die anders zijn dan de incorrectheid, veelal tijdelijk, die in de taal van meertalige kinderen voorkomt (zie cognitieve strategieën hierboven). Symptomen van taalstoornissen zijn (Baker, 2000):

- kinderen hebben grote moeite om bepaalde klanken te produceren;
- kinderen hebben een behoorlijk kleine actieve (en/of passieve) woordenschat ondanks een normaal cognitief niveau;
- kinderen hebben veel moeite om nieuwe woorden te onthouden ondanks grote blootstelling aan die woorden en;
- kinderen hebben veel moeite om behoeften en wensen mondeling uit te drukken.

Meertaligheid is nooit de oorzaak voor zulke problemen! Bij meertalige kinderen komen deze problemen in alle talen die de kinderen spreken, voor. Het is niet eenvoudig om vast te stellen of een probleem zich in alle talen voordoet. Een grondige anamnese, niet alleen over medische -en ontwikkelingsaspecten maar ook over de taalsituatie, is onmisbaar (Blumenthal en Julien, 2000). Daarnaast levert het afnemen van taaltests in het Nederlands en ook in de moedertaal en/of het observeren van de spontane taal in de verschillende talen belangrijke informatie die de diagnose mogelijk maakt (zie onder andere Julien, 2004, voor een uitgebreide argumentatie over de diagnostiek van een taalstoornis bij meertalige kinderen).

(Niet) laten vervallen van de thuistaal

In ons werk komen we mensen tegen die menen dat het leren van twee talen té belastend zou zijn voor kinderen met een taalstoornis. Het advies dat hier meestal op volgt, is dat de kinderen de thuistaal moeten laten vallen omdat het Nederlands belangrijker is (Van Gelder, Visser, 2005).

Het laten vallen van de thuistaal kan echter op korte en lange termijn negatieve consequenties hebben voor de kinderen en het gezin. Onder andere kan de communicatie tussen ouders en kind behoorlijk beperkt blijven, vooral als de ouders het Nederlands onvoldoende beheersen. Naarmate de kinderen steeds beter Nederlands en steeds slechter hun moedertaal gaan praten, zal die communicatie nog beperkter worden, met alle sociale en emotionele gevolgen van dien. Bovendien is beheersing van de moedertaal een belangrijk aspect bij de vorming van de identiteit van meertalige kinderen. Het is om die redenen belangrijk om de moedertaal, de 'ankertaal', zoals Baker (2000) het noemt, te handhaven. Dat is immers de taal waarmee de kinderen liefde, emoties, zorg en spel vanaf de geboorte associëren.

Altijd adviseren om de moedertaal te handhaven, is echter ook te simplistisch geredeneerd. Er zijn gevallen waar het verstandig kan zijn om de andere taal tijdelijk te laten vervallen. Zo'n situatie kan zich bijvoorbeeld voordoen als het Nederlands beter ontwikkeld is dan de andere taal en het kind zich hierbij veilig voelt. Uiteraard dienen de ouders het Nederlands voldoende beheersen om adequaat met het kind te kunnen communiceren. Wanneer het taalprobleem opgelost is, kan de andere taal weer geïntroduceerd worden als de ouders en het kind dat wenselijk achten.

De beslissing om één van de talen te laten vallen of juist niet moet altijd samen met de ouders worden genomen. Wij zijn van mening dat het laten vallen van één van de talen bij een taalontwikkelingsstoornis de kans op herstel niet zal vergroten.

Meer taalaanbod

Uit onderzoek blijkt dat kinderen met taalstoornissen in staat zijn om meer dan één taal te leren. Dat doen ze wel langzamer dan kinderen zonder taalstoornis en ze hebben ook behoefte aan intensievere taalinput (Salameh, 2003). Ouders en logopedist kunnen samenwerken om dat taalaanbod (zowel de moedertaal als het Nederlands) te optimaliseren. Als de ouders het Nederlands onvoldoende beheersen, kunnen oefeningen gericht op specifieke taalstructuren van het Nederlands beter door de logopedist worden aangeboden. De ouders kunnen geïnstrueerd worden om de taalontwikkeling van hun kind(eren) in de moedertaal te stimuleren. Het zal moeilijk zijn om oefeningen voor te schrijven voor specifieke problemen in die taal. Maar algemene adviezen zoals het vergroten van de woordenschat, het structureren van het lexicon (bijvoorbeeld door middel van categoriseren en generaliseren) en voorlezen, kunnen ouders (leren om te) doen. Ouders die het Nederlands redelijk beheersen, kunnen hun kind(eren) helpen met oefeningen in het Nederlands. Ook kunnen ouders door het bijwonen van de therapie ideeën opdoen om de thuistaal van hun kind(eren) te stimuleren.

Dankwoord

Met dank aan R. Doeleman, B. Gadiot en M. Raadt voor hun waardevolle commentaar op eerdere versies.

Samenvatting

Dit artikel gaat over een logopedische visie op meertaligheid van kinderen en over de adviezen die logopedisten aan ouders geven. Deze hebben onder andere betrekking op de taalkeuze, strategieën voor meertalig opvoeden en taalstimulering van kinderen. Er worden verscheidene gezinssituaties geschetst en er wordt gekeken welke factoren invloed hebben op de keuzes die ouders maken. Er worden suggesties gegeven over hoe ouders van meertalige kinderen met taalontwikkelingsstoornissen begeleid kunnen worden.

Summary

The article deals with the speech and language therapists' vision of multilingualism and consequent attitudes when advising parents of multilingual children with speech and language problems. The advice concerns the choice of languages, language strategies and ways of stimulating their children's language development. This article sketches different family situations and enumerates factors that influence both the choices parents make and the level of accomplishment of their objectives. Ideas are presented on how to guide parents of bilingual children with language problems.

Keywords

Multilingualism, simultaneous and successive bilingualism, language loss, language dominance, Indirect Speech and Language Therapy

Correspondentie

E-mailadres: n.cavus@uva.nl, m.julien@acdenhaag.nl

Ervaringen van de auteurs

N. Çavuş-Nunes:

Mijn moedertaal is Turks en van mijn man Portugees; we spreken onderling in het Nederlands. Omdat wij onze kinderen vanaf de geboorte meertalig wilden opvoeden, moesten we na jaren een omschakeling maken naar het gebruik van onze moedertaal in ons eigen huis. We spreken beiden in onze moedertalen en in het Nederlands met onze kinderen. Het heeft maanden geduurd voordat wij gewend raakten aan het spreken van onze moedertaal, maar we zijn blij dat we dit hebben doorgezet; het gebruiken van 3 talen voelt nu heel natuurlijk en verloopt vlot. Mijn advies aan gezinnen die in een dergelijke situatie verkeren is dan ook om niet te snel op te geven.

M.M.R. Julien:

Portugees is mijn moedertaal. Om onze twee kinderen tweetalig op te voeden, kozen mijn man en ik aanvankelijk voor de strategie 'minderheidstaal thuis'. Sinds onze oudste zoon naar school ging, gebruikte hij thuis steeds meer Nederlands. Ikzelf begon ook meer Nederlands met hem en zijn broertje praten. Mijn man vindt dat hij onze kinderen in het Nederlands een beter taalaanbod geeft en spreekt nu bijna altijd Nederlands met hen. De strategie is nu 'zowel minderheids- als meerderheidstaal thuis'. Wij beseffen dat onze verwachting dat onze kinderen 'evenwichtig' tweetalig zouden zijn, in onze omstandigheden niet waar te maken is. Dat wil echter niet zeggen dat we onze kinderen niet meer tweetalig laten opgroeien. Boeken, muziek, video's, Portugese televisiekanalen en zoveel mogelijk gesprekjes in het Portugees maken nog steeds deel uit van ons dagelijkse leven.

Auteurs

- Mevrouw N. Çavuş-Nunes, logopedist. Ze is werkzaam als onderzoeksmedewerker aan de Universiteit van Amsterdam en studeert General Linguistics aan dezelfde universiteit. Ze verzorgt hiernaast met mede-auteur M.M.R. Julien en mevrouw R. Doeleman een post-hbo cursus 'Logopedie aan anderstalige en meertalige kinderen' aan de VDO opleidingen.
- Mevrouw M.M.R. Julien, logopedist en neurolingüist. Werkzaam als klinisch linguïst op het Audiologisch Centrum Den Haag en tevens Kenniscentrum Meertaligheid, Kind en Ontwikkeling.

Literatuur

- Appel, R., A. Vermeer (1994). *Tweede-taalverwerving en tweede-taalonderwijs*. Bussum: Dick Coutinho.
- Baker, C. (2000). *A parents' and teachers' guide to bilingualism*. 2nd Edition, Multilingual Matters Ltd. Clevedon, England.
- Blumenthal, M., M. Julien, M. (2000). *Geen diagnose zonder anamnese meertaligheid*. Logopedie en Foniatrie, 72 (1), 13-17.
- Cummins J., M. Swain (1986). *Bilingualism in education: aspects of theory research and practice*. Londen: Longman.
- Ellis, R. (1985). *Understanding second language acquisition*. Oxford: Oxford Press.
- Ervin-Tripp, S. (1974). *Is second language learning like the first?* TESOL Quarterly, 8, p. 111-127.
- Gelder, F. van, Visser, S. (2005). *Van misverstand tot meertaligheid*. De wetenschapswinkel Taal, Cultuur en Communicatie van de Rijksuniversiteit Groningen.
- Houwer, A. de (1998). *Taalontwikkeling bij meertalige kinderen*. Stem-, Spraak-, Taalpathologie afl. 4, A7.4.2.
- Julien, M. (2004). *Kind en onderzoeker spreken niet dezelfde taal: mogelijkheden bij diagnostiek van spraak- en taalproblemen bij meertalige kinderen*. Logopedie en Foniatrie, 76, p. 488-94.
- Montanari, E.B. (2004). *Hoe kinderen meertalig opgroeien*. Amsterdam: PlanPlan producties. Aangepast voor het Nederlands door Jeroen Aarssen, Petra Bos en Erin Wagenaar.
- Pearson, B., S. Fernández, D.K. Oller. (1995). *Cross-language synonyms in the lexicons of bilingual infants: one language of two?* Journal of Child Language, vol. 22, p. 345-368.
- Salameh, E.K. (2003). *Language impairment in Swedish bilingual children – epidemiological and linguistic studies*. Studies in Logopedics and Phoniatrics, nr 4. Lund University, Sweden.
- Schnitzer, M., E. Krasinski (1996). *The development of segmental phonological production in a bilingual child: a contrasting second case*. Journal of Child Language, afl. 3, p. 547-571.

Aanbevolen literatuur

- Bol, G.W., F. Kuiken (1994). *Verschillen en overeenkomsten tussen de verwerving van Nederlands als eerste en tweede taal*. Stem-, spraak- en taalpathologie, vol. 3 (4), p. 227-240.
- Lefèvre, A.M., M. Loiseaux, M. Nathan-Deiller, A. van Gool. (2004). *Mijn woordenboek: 500 woorden Nederlands-Turks; Nederlands-Engels; Nederlands-Frans*. Antwerpen: AACommunications.
- Manolson, A. (1996). *Praten doe je met z'n tweeën: een gids voor ouders om hun kind te helpen bij het leren praten*. Utrecht: NIZW uitgeverij.

Internetsites

- <http://www.oudersonline.nl/vtaal.htm>
- <http://meertalen.bibliotheek.nl/>
- <http://www.makkelijklezen.nl/>
- <http://home.wxs.nl/~stuur013/>
- <http://talen.wewi.eldoc.ub.rug.nl/FILES/root/Rapporten/2005/meertaligheid/abcg05.pdf>

Boekenwinkels

Silvester Jeugdboekhandel (boeken voor kinderen van 0 tot 16 jaar in verschillende talen). Rapenburg 17 Leiden. Tel. 071 – 5128658.

Goed leren praten
begint in de wieg

6 MAART 2006

EUROPESE DAG VAN DE LOGOPEDIE

KIJK OP WWW.NVLF.NL

